

Fossielen op postzegels V

door C.F. Winkler Prins, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden

Na bijna 10 jaar is het hoog tijd voor een aanvulling op de serie "Fossielen op postzegels". De stroom - om niet te zeggen zondvloed - van dinosauriër-zegels, maakt dat ik me in deze aflevering beperk tot de planten en ongewervelde dieren.

Planten in landschaps-reconstructies uit het verleden behandel ik hier niet, dat zal een keer apart gedaan moeten worden, nadat ik de gewervelde dieren behandeld heb. Het zal de moeite lonen, omdat de planten vaak natuurgetrouw afgebeeld zijn en een goed beeld geven van de flora uit een bepaald tijdperk, maar soms is het ook een allegaartje van planten en dieren uit verschillende tijdperken bij elkaar in één vel of blok, en soms zelfs bij elkaar op één zegel. In een volgende aflevering zullen verschillende voorbeelden daarvan te zien zijn.

Als ik het catalogusnummer (YT = Yvert & Tellier; Mi = Michel) niet heb kunnen achterhalen, geef ik van zo'n vel het nummer van het zegel aan, tellend van links naar rechts en vervolgens van boven naar beneden. De Tsjechische Republiek heeft in 1999 een blokje uitgegeven ter ere van Joachim Barrande met afbeeldingen van veel verschillende fossielen. Dit blokje, bestaande uit twee zegels en twee siervelden ("zegels" zonder waarde), die niet als blok gecatalogiseerd zijn maar alleen als zegels (YT 216-217), is afgebeeld (afb. 84) met letters verwijzend naar de fossielen. In de tekst is bij de verwijzing het betreffende zegel vetgedrukt en indien geen van beide zegelnummers vetgedrukt is betreft het dus een sierveld. Een belangrijk nieuw fenomeen was de uitgave van zegels (veelal door opdrukken op Russische zegels: zie afb. 92) door allerlei regionale gebieden uit de vroegere Sovjet-Unie, die geen officiële status hebben. Of deze zegels te vergelijken zijn met die van onze stadsposten is de vraag, maar in het algemeen worden ze als particulier maakwerk beschouwd en is het af te raden er (veel) geld voor uit te geven. De niet-officiële uitgaven, zoals stadspost, zijn tussen vierkante haken geplaatst.

Hoewel de hoofdindeling van de geologische tijdperken (zie de eerste aflevering van "Fossielen op postzegels" uit 1987) in het algemeen heel stabiel is, is er één belangrijke wijziging opgetreden: het Tertiair is niet langer een officiële periode, het is vervangen door

het Palaeogeen en Neogeen, respectievelijk Onder- en Boven-Tertiair. Ik gebruik in dit artikel beide termen. In de oudere afleveringen van deze serie is beknopte informatie over de hoofdgroepen van het planten- en dierenrijk te vinden, zoals de Archaeocyatha en Brachiopoda. De hulp van collega's was zoals gewoonlijk bijzonder nuttig voor het oplossen van problemen.

Het Plantenrijk

Pteridophyta (vaatkryptogamen)

Dicksoniaceae

Cladophlebis sp.

Trias-Jura (in dit geval Boven-Trias); Azië.
Korea (N), 1995: YT Bl.208.

Matoniaceae

Phlebopteris? sp.

Jura.

Boom in reconstructie Jura-landschap:
Palau, 2000.

Prespermatophyta

Glossopteriales

Glossopteris sp.

Perm; Gondwana.

India, 1997.

Williamsoniaceae

Williamsonia sewardiana Sahni, 1932

Onder-Krijt; India.

Reconstructie: India, 1997.

Ginkgoales

Birbalsahnia divyadarsahnii Bajpai & Maheshwari, 1991

De fructificatie van *Birbalsahnia* lijkt volgens mw dr J.H.C. van Konijnenburg-van Cittert meer op die van een zaadvaren (Pteridophylloidsida) maar de erbij gevonden bladeren behoren typisch tot de Ginkgoales.

Perm; Gondwana.

India, 1997.

Spermatophyta

Pentoxylales

Pentoxylon sp.

Onder-Krijt; India.

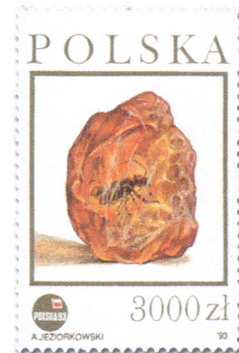
Reconstructie: India, 1997.

Coniferae

barnsteen (fossiel hars)

Tertiair, Europa.

Polen, 1993: YT 3227-3230 (afb. 76), Bl.131 (ketting; blok bestaat in verschillende uitvoeringen).

Afb. 76

Taxodiaceae

Metasequoia sp.

Onder-Tertiair (Palaeogeen); Azië.

Korea (N), 1994: YT Bl.179 (afb. 77: fossiel + reconstructie).

Afb. 77

verkiezeld hout

Argentinië, 1992: YT 1778 (?*Araucarioxylon* sp.; afb. 78); Indonesië, 1998: Bl.; Italië, 2000 (Neogeen fossiel bos); Zimbabwe, 1998.

Afb. 78

Het Dierenrijk

Rhizopoda

Foraminifera: Schwagerinidae

Pseudoschwagerina carniolica Kahler & Kahler, 1937

Perm; Europa.

Slovenia, 1993: YT 48 (afb. 79).

Archaeocyatha

Archaeocyatha gen. et sp. indet.
Cambrium.

Afb. 79

Reconstructie: Gabon, 1996 (zegels 10, 11); Niuafo'ou, 1993: YT 180; wschl. ook: Korea (N), 1999: BI.363 (in bovenrand met trilobiet enz.; kan eventueel ook koraal zijn).

Cnidaria (neteldieren)

Hydrozoa: Medusae (kwallen)

Medusae gen. & sp. indet.

Reconstructie: Gabon, 1996 (vel: zegel 7 met *Dunkleosteus*: Boven-Devoon; zegel 8 met *Cymbospondylus*: Trias); Korea (N), 1999: YT BI.363 (in bovenrand met trilobiet enz.: Palaeozoicum); Nicaragua, 1994: YT 1838 (afb. 80, 3^e zegel in onderste rij van vel met Mesozoïsche reptielen); Nieuw-Caledonië, 1999: YT BI.21 (met reuzenhaai *Megalodon*: Tertiair); Niuafo'ou, 1993: YT 180 (met *Archaeocyatha*: Cambrium); Turcs & Caicos eilanden, 1994: YT 1115, 1120 (als bijbeeld op zegel 4 (met *Archelon*, een Boven-Krijt schildpad) en zegel 9 (met *Henodus*, een Onder-Trias schildpad) in vel met mariene sauriërs uit de Jura!)

Afb. 81

Anthozoa (koralen)

Anthozoa gen. et sp. indet.

Indonesië, 2000 (afb. 81: gesilicificeerd koraal).

Reconstructie: Gabon, 1996 (zegel 12: wschl. Palaeozoicum); Grenada, 1997: Mi

Afb. 82

BI.440 (met *Cladoselache* en *Tristichopterus*: Boven-Devoon); Nicaragua, 1994: YT 1835-1837 (afb. 80, in onderste rij zegels van vel met Mesozoïsche reptielen), 1999 (in onderrand blok met Mesozoïsche reptielen), (in onderrand blok met *Platecarpus*: Boven-Krijt); Tristan da Cunha, 1997: Mi. 607-608 (afb. 82: blok Krijt zee), 1998 (blok Boven-Tertiair (Neogeen): Mioceen zee).

Brachiopoda (armvoetigen)

Productida

Karavankina schellwieni Ramovs, 1966

Perm; Europa.

Slovenië, 1995: YT 102 (afb. 83).

Afb. 83

Orthida

Pompeckium kuthani (Pompeckj, 1896)

Midden-Cambrium; Europa.

Tsjechië, 1999: YT 216-217 (afb. 84 M).

Spiriferida gen. et sp. indet.

[Het was gedetermineerd als een pentameride: *Sieberella sieberi* (von Buch, 1847), maar lijkt daar niet op.]

Devoon, Europa.

Tsjechië, 1999: YT 216-217 (afb. 84 C).

Mollusca (weekdieren)

Bivalvia (tweekleppigen)

Ostreida

Gryphaea sp.

Jura; wereldwijd.

[Groot-Brittannië (eiland Pabay), 1993

(locale zegels)].

Ostrea sp.

Krijt-Recent {in dit geval Onder-Tertiair

(Paleogeen)}; wereldwijd.

Korea (N), 1995: YT BI.208.

Pectinida

Pseudopecten sp.

Onder-Jura; Europa.

[Groot-Brittannië (eiland Pabay), 1993

(locale zegels).]

Neithea (Neitheops) quinquecostata

(Sowerby, 1814)

Boven-Krijt; Afrika, Europa.

Transkei, 1992: YT 297.

Trigoniida

Virgotrignia peterseni Alleman, 1985

Krijt; Zuid-Amerika.

Peru, 1999: YT 1194.

Gastropoda (slakken)

Gastropoda gen. & sp. indet.

Korea (N), 1999: YT BI.363 (in bovenrand

met trilobiet enz.: Palaeozoicum)

Archaeogastropoda

Tropidodiscus pusillus

Midden-Ordovicium; wereldwijd

Afb. 80

Afb. 84

Afb. 85

Euomphalus sp.

Siluur-Perm; Europa.
Finland (Åland), 1996: YT 119 (afb. 85).

Pleurotomaria sp.

Jura-Onder-Krijt; wereldwijd.
Tekening uit Pontoppidan, E., 1763: Den Danske Atlas: Denemarken, 1998: YT 1201, Bl.12 (afb. 86: zegel 4).

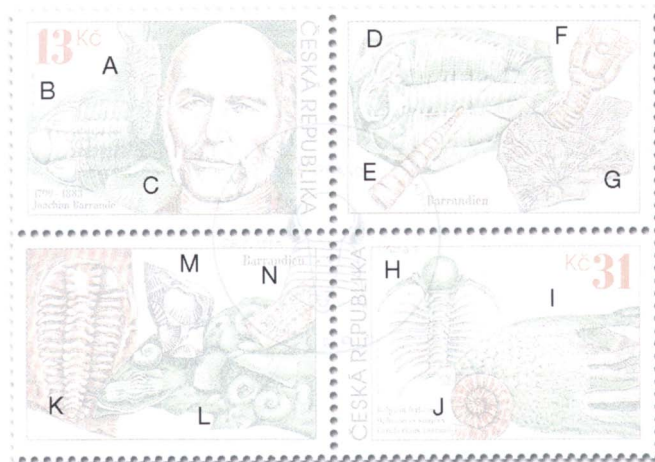
Neogastropoda

Pugilina (Mayeria) acuticarinata
(Rennie, 1930)
Boven-Krijt; Afrika.
Transkei, 1992: YT 298.

Cephalopoda (koppotigen)

Cephalopoda gen. et sp. indet.
Reconstructie: Ascension, 1994: YT 597, 602 (met *Metriorhynchus*: Jura), 600, 605 (met *Plesiosaurus*: Jura); Barbados, 1993: YT 868 (met *Plesiosaurus*: Jura), 870 (met *Elasmosaurus*: Krijt), 872 (met *Archelon*: Boven-Krijt); Guyana, 1996 (vel: zegel 5 met *Ceresiosaurus*: Midden-Trias, zegel 6 met *Mesosaurus*: Onder-Perm); Lesotho, 1998 (vel: in rand en zegel 1, met *Ceresiosaurus*: Midden-Trias); Nicaragua, 1994: YT1839 (afb. 80, laatste zegel in vel, met *Plesiosaurus*: Jura); St Kitts, 1993: YT 792, 797 (met *Liopleurodon*: Jura); Tanzania, 1999: YT Bl.414 (in rand met *Rhomaleosaurus*: Onder-

Afb. 86

Jura); [Oekraïne (Zhitomir), 1995 (opdruk, maakwerk)].

Orthoceratida

Ophioceras simplex Barrande, 1865
Boven-Siluur; Europa.
Tsjechië, 1999: YT 216-217 (afb. 84 J).

Nautilida gen. & sp. indet.

Gewonden nautiloïde.
Reconstructie: Gabon, 1996 (zegels 8 en 11: met trilobiet: Palaeozoicum).

Nautilus? belauensis Saunders, 1981

Boven-Krijt of Onder-Tertiair (Paleogeen); Palau.
Palau, 1988: YT Bl.5.

Nautilus? sp.

Gestileerde doorsnede: D (BRD), 1989: YT1268.
Reconstructie: Tristan da Cunha, 1998 (zegel 4 van blok, Boven-Tertiair (Neogeen); Mioceen zee, afb. 82).

Coleoidea

Belemnitidae gen. et sp. indet.
Krijt.

Reconstructie: Nicaragua, 1994: YT 1836/7 (afb. 80, eerste twee zegels in onderste rij van vel met Mesozoïsche reptielen); Tristan da Cunha, 1997: Mi 607 (afb. 82: blok Krijt zee).

Ammonitoidea gen. & sp. indet.

Vermoedelijk alle uit Mesozoïcum.
Joegoslavië, 1996: YT 2610-2613 (onherkenbaar stukje ammoniet in symbool op zegel; zie rand van blok); Somalia, 1997 (bijbeeld).

Afb. 87

Afb. 88

Reconstructie: Antigua & Barbuda, 1995 (zegel 1 met *Kronosaurus*: Onder-Krijt); Ascension, 1994: YT 598, 603 (met *Mosasauros*: Boven-Krijt); Barbados, 1993: YT 868 (met *Plesiosaurus*: Jura), 869 (met *Ichthyosaurus*: Jura), 871 (met *Mosasauros*: Boven-Krijt); Korea (N), 1993 (in onderrand blok); Lesotho, 1998 (vel: in rand bij zegel 4 met *Mixosaurus*: Trias); Nicaragua, 1994: YT1836 (afb. 80, eerste zegel in onderste rij van vel met Mesozoïsche reptielen); St Kitts, 1993: YT 792, 797 (met *Liopleurodon*: Jura); Tristan da Cunha, 1997: Mi 607-608 (afb. 82: blok Krijt zee), 1995 (blok Jura zee); [Rusland (Doistorichni tvarini), 1992? (opdruk, maakwerk)].

Bacritida gen. et sp. indet.

Bacritida zijn gestrekt als een orthoceraat, waarvan ze wschl. afstammen, en niet

Afb. 89

gewonden.

Zij worden tegenwoordig als de meest primitieve ammonieten beschouwd, omdat ze een lob hebben in de sutuurlijn (= aanhechtingsplaats van de kamerwand aan de schaal, te zien als de schaal zelf verdwenen is; zie b.v. Hoedemaeker & Stemvers-van Bommel, 1996).
Devoon; Europa.
Reconstructie: Lesotho, 1998 (zegel 9).

Ceratitina

Anolcites furcosus (Mojsisovics von Mosjvar, 1893)
Trias, Europa.
Oostenrijk, 1999: YT 2127 (afb. 87: links).

Heraciles robustus (Hauer, 1855)

Boven-Trias, Europa.
Oostenrijk, 1999: YT 2127 (afb. 87: rechts).

Phylloceratina

Calliphyloceras nilssoni Hébert, 1866
Onder-Jura; Europa.
Italië, 1998 (afb. 89: rechts).

Lytoceratina

Gaudryceras denseplicatum Gimbo, 1894
Boven-Krijt; Afrika.

Transkei, 1992: YT 296.

Gaudryceras? sp.

Boven-Krijt; wereldwijd.
Japan, 1992: YT 1999.

Ammonitina

Uptonia sp.

Onder-Jura; Europa.
[Groot-Brittannië (eiland Pabay), 1993 (locale zegels)].

Hildoceras sublevinsoni Renz, 1912

Onder-Jura; Europa.
Italië, 1998 (afb. 89: links).

Hemihaploceras (Zitteliceris) piccininii

Zittel, 1869
Boven-Jura; Europa.
Italië, 1998 (afb. 89: midden).

Parapuzosia sp.

Boven-Krijt; wereldwijd.
Tekening uit Worm, O., 1655: Museum Wormianum: Denemarken, 1998: YT 1198, Bl.12 (afb. 86: zegel 1), postzegelboekje.

Dacryoconarida

Guerichina strangulata Boucek & Prantl, 1961

Onder-Devoon; Europa.
Tsjechië, 1999: YT 216-217 (afb. 84 E).

Tommotia sp.

Een van de oudste organismen met een schaal; wschl. verwant met weekdieren; hier als een cephalopode afgebeeld.
Onder-Cambrium.
Reconstructie: Lesotho, 1998 (zegel 7).

Echinodermata (stekelhuidigen)

Eocrinoidea

Aescocystites drabowensis Barrande, 1887

Midden-Ordovicium; Europa.
Tsjechië, 1999: YT 216-217 (afb. 84 A).

Cystoidea? gen. & sp. indet.

Reconstructie: Niuafo'ou, 1993: YT 180 (rechts; met *Archaeocyatha*: Cambrium).

Crinoidea gen. & sp. indet.

Somalia, 1997; Tsjechië, 1999: YT 216-217 (afb. 84 F; vermoedelijk Palaeozoicum).
Reconstructie: Nicaragua, 1994: YT 1836 (afb. 80, eerste zegel in onderste rij van vel met Mesozoïsche reptielen).

Scyphocrinitidae

Carolicrinus barrandei Waagen & Jahn, 1899

Siluur; Europa.
Tsjechië, 1999: YT216-217 (afb. 84 I).

Asterozoa (zeesterren)

Solaster aff. **moretonensis** Forbes, 1839
Jura; Europa.
Groot-Brittannië (eiland Man), 1994: YT 626.

Echinoidea (zeeëgels)

Echinocorys sp.

Boven-Krijt - Palaeogeen; wereldwijd in

(sub)tropen.

Tekening uit Abildgaard, S., Stevens Klint: Denemarken, 1998: YT 1200, Bl.12 (afb. 86: zegel 3).

Vermes (wormen)

Vermes? gen. et sp. indet.

Niuafo'ou, 1993: YT 180 (rechts met *Archaeocyatha*: Cambrium).

Serpula sp.

Boven-Krijt en Onder-Tertiair (Palaeogeen), volgens tekst dit laatste; Europa.
Tekening uit Pontoppidan, E., 1763: Den Danske Atlas: Denemarken, 1998: YT Bl.12 (afb. 86: achtergrond rechts onder).

Arthropoda (geleedpotigen)

Trilobitomorpha

Trilobita gen. et sp. indet.

Palaeozoicum.

Reconstructie: Gabon, 1996 (zegels 10, 11); Korea (N), 1999: YT Bl.363 (in bovenrand).

Redlichiida

Pteroredlichia chinensis (Walcott, 1913?)

Onder-Cambrium; China.
Korea (N), 1997: Bl.

Xystridura saintsmithii (Chapman, 1929)

Midden-Cambrium; Australië.

Afb. 90

Reconstructie: Dominica, 1995: Mi 1797.

Xystridura? sp.

Midden-Cambrium; Australië, Azië.
Somalia, 1997: YT 3.

Afb. 91

Phacopida

Eudolaites dubius (Barrande, 1846)

Midden-Ordovicium; Europa
Tsjechië, 1999: YT 216-217 (afb. 84 D).

Cheirurus insignis Beyrich, 1845

Midden-Siluur; Europa.
Tsjechië, 1999: YT 216-217 (afb. 84 B).

Deiphon forbesi Barrande, 1850

Midden-Siluur; Europa.

Afb. 92

Tsjechië, 1999: YT 216-217 (afb. 84 H).

Placoparia barrandei Prantl & Snajdr, 1957
Midden-Ordovicium; Europa.
Tsjechië, 1999: YT 216-217 (afb. 84 K).

Proetida

Paladin (Kaskia) bedici
Onder-Carboon; Europa.
Slovenië, 2000 (afb. 90).

Asaphida

Asaphus sp.
Ordovicium; Europa.
Finland (Aland), 1996: YT 118 (afb. 91).

Ptychopariida

Ptychoparia coreanica
Midden-Cambrium; Korea.
Korea (N), 1997: Bl.

Chelicerata

Sanctacaris uncata Briggs & Collins, 1988
Midden-Cambrium; Noord-Amerika.
Reconstructie: Lesotho, 1998 (zegel 8);
[Rusland (Kurilskie ostrova), 1992? (opdruk:
maakwerk; afb. 92)].

Decapoda

Eryon arctiformis (von Schlotheim, 1820)
Op zegel drukfout Eryon i.p.v. Eryon.
Jura; Europa, Afrika?
Libya, 1998 (blok: zegel 3).

Odonata (libellen)

Odonata gen et sp. indet.

Reconstructie: Guyana, 1996 (blok met
Lagosuchus: Midden-Trias); Liberia, 1999:
(in onderrand blok met *Tyrannosaurus rex*:
Boven-Krijt); Malawi, 1993, Bl.76 (met
Gallimimus sp.: Boven-Krijt); USA, 1996: Mi
2590-2604 (**2797/8** en in rand; boven:
Boven-Jura, onder: Boven-Krijt).

Meganeura sp.

Boven-Carboon; Europa.
Reconstructie: Comoren, 1998: YT 747;
Uganda, 1995: YT 1229, Bl.223.

Coleoptera (kevers)

Lampyridae gen. et sp. indet.

Tertiair; Europa.

Kever, wschl. glimworm (= vuurvliegje), in
barnsteen: Polen, 1993: YT 3230 (afb. 76).

Lepidoptera (vlinders)

Lepidoptera gen. et sp. indet.

Het wordt betwijfeld of de uit de Trias-Jura
beschreven vormen tot de Lepidoptera
behoren.

Reconstructie: Comoren, 1999 (in rand blok
met *Megazostriodon*: Boven-Trias - Onder-
Jura);

Arthropoda incertae sedis

Marrella splendens Walcott, 1912
Midden-Cambrium; Noord-Amerika.
Reconstructie: Lesotho, 1998 (zegel 3).

Yohoia tenuis Walcott, 1912

Midden-Cambrium; Noord-Amerika.
Reconstructie: Lesotho, 1998 (rechts onder
op zegel 8).

Verwantschap van de Anomalocarida is
onduidelijk, mogelijk een arthropode.

Anomalocaris canadensis Whiteaves,
1892
Cambrium; Canada, China.
China, 1999: YT 3750 (afb. 93).

Hemichordata

Graptolithina? gen. et sp. indet.

Siluur?

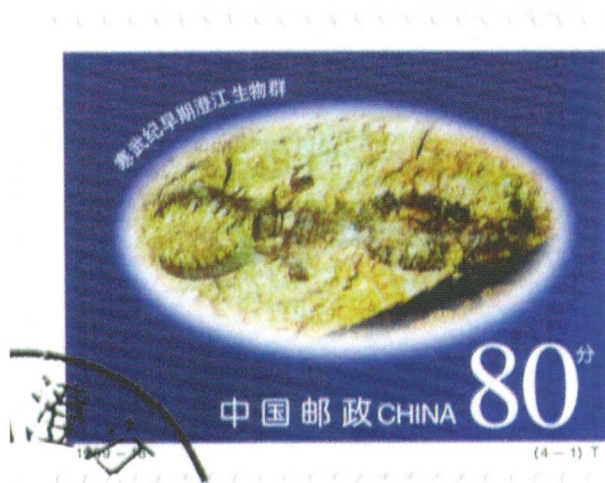
Tsjechië, 1999: YT 216-217 (afb. 84 N).

Dendroidea

Dendrograptus klouceki

Ordovicium; Europa.
Tsjechië, 1999: YT 216-217
(afb. 84 G).

Hoedemaeker, Ph.J. & J.
Stemvers-van Bemmelen,
1996. Ammonieten. – *Gea*
(1996), **29**, 1: 2-21.
Winkler Prins, C.F.,
1987-1992. Fossielen op
postzegels, I-IV. – *Gea*, **20**,
4: 93- 100; **21**, 2: 51-55; **22**,
2: 49-52; **25**, 4: 105-112.

Afb. 93